

Återskapa en solidarisk och allmän arbetslöshetsförsäkring!

Seminarium i ABF-huset 30 augusti 2010 med Bo Jangenäs, f d generaldirektör för Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Melker Ödebrink, kanslichef vid A-kassornas samorganisation och Lars-Anders Häggström, ordförande för Handelsanställdas förbund.

Vad är det för fel med a-kassan? Detta har både politiker och journalister svårt att greppa – arbetslöshetsförsäkringen har ju lappats och lagats så många gånger att nästan ingen riktigt begriper den längre. Ändå är saken ganska enkel, menade Bo Lundgren, tidigare medarbetare vid Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, i ett inlägg under debatten på ABF. Han räknade upp följande fyra försämringar: Den har blivit dyrare, ersättningsnivåerna är lägre, den omfattar kortare tid än tidigare och den når allt färre. Liksom övriga talare beklagade han starkt att frågan inte fått större utrymme i den aktuella valdebatten, eftersom saken är allvarlig och berör många människor. Genom den kumulativa effekt som finns inbyggd i systemet kommer problemet dessutom att växa: allt fler kommer att avstå från försäkring samtidigt som allt fler blir arbetslösa.

Om detta fenomen och nedrustningen av den svenska arbetsmarknadspolitikerna har Bo Jangenäs och Levi Svenningsson skrivit en välmatad skrift i Arbetarrörelsens tankesmedjas rapportserie med titeln "Arbetsmarknadspolitik i förfall" som presenterades på seminariet under ledning av tankesmedjans chef Anne-Marie Lindgren. Bo Jangenäs inledde med att säga att urholkningen av arbetslöshetskassan pågått länge. Den påbörjades långt före regeringsskiftet som en del av den nyliberala trend som inleddes för tjugtu år sedan men har accelererat under det borgerliga styret. Numera får endast hälften av de arbetslösa ersättning från a-kassan och endast en tiondel får 80 procent av lönen. Värst drabbade är ungdomar och invandrare och detta beror bl a på att arbetsmarknaden för deras del helt enkelt inte stämmer med de villkor som man måste uppfylla för att få a-kassa. Flertalet arbetar kortare perioder i olika typer av deltidsjobb; för att få a-kassa måste man ha varit heltidsanställd minst sex månader. Jangenäs underströk att även till synes mindre försämringar i a-kassan får mycket stor effekt för de arbetslösa, exempelvis införandet av en karensdag, ökad avgift m m. Den höga avgiften, som omfattar arbetsmarknadsavgift, finansieringsavgift, administrativa kostnader m m har lett till att försäkringen har ett överskott på 20 miljarder kronor, men detta kommer inte de arbetslösa till del utan har använts för att täcka skattelättnader. Avgiften varierar dessutom från 90 till 340 kronor i månaden mellan de olika förbunden och är lägst för akademikerna! De rödgröna har lovat att återställa avgiften för alla till 80 kronor.

De höga avgifterna har lett till att en halv miljon har lämnat kassorna de senaste åren. Den fråga som återkom under diskussionen var hur man skulle kunna återställa arbetslöshetsförsäkringens legitimitet och göra den till ett heltäckande system som verkligen skyddar dem som behöver den. Jangenäs presenterade följande förslag:

- sluta diskriminera ungdomar,
- anpassa systemet och villkoren efter deras faktiska situation,
- kravet på 12 månaders medlemskap, tillfälligt förkortat till 6 månader, bör avskaffas, i stället bör inträdesvillkoret helt enkelt vara att man söker arbete,
- grundförsäkringen måste förbättras – "vi måste sluta diskutera bara dagpenningen", ersättningstiden måste bli flexibel och inte absolut fixerad så att folk tvingas ta tillfälligt jobb kanske bara ett par veckor innan de ska börja en ny anställning,
- kassornas folkrörelsekaraktär måste återskapas, de ska fortsätta att vara en del av facken som står närmare både arbetsmarknad och medlemmar än vad en statlig försäkring någonsin kan göra.

Efter Jangenäs talade Melker Ödebrink, kanslichef på A-kassornas samorganisation som samordnar samtliga 32 kassor i landet. Även han pläderade starkt för ett återskapande av kassornas legi-

timitet bli genom rimliga avgifter och ett förenklat regelverk. Försäkringen måste också anpassas till de verkliga förhållandena på arbetsmarknaden där tillfälliga jobb får en alltmera framträdande plats, särskilt för yngre personer. Under 2010 beräknas 405 000 personer vara arbetslösa men i själva verket är det dubbelt så många som under året går in och ut på arbetsmarknaden. Man har alltså en felaktig bild av den verklighet det gäller.

Han underströk också att a-kassorna endast har 0,75 procenta felaktiga utbetalningar, betydligt mindre än i andra försäkringsformer. De borgerliga har börjat inse att systemet inte fungerar och kd har föreslagit ett indexreglerat system, Anders Borg har antytt att 680:/dag inte kan hålla i evighet, men regeringen är ändå långt ifrån en verklig reformering av systemet. Enligt tidigare talaren Bo Lundgren är förslaget om obligatorisk a-kassa "fullständigt tomt", eftersom flertalet inte skulle kvalificera sig för stöd med de regler som nu gäller. Det är bara en propagandagrej från regeringen, ansåg han.

Lars-Anders Häggström från Handels underströk det var behovet av arbetskraft som avgjorde arbetslöshetens nivå, inte utbudet som de borgerliga menar. Att tvinga ut den "dolda arbetskraften" genom försämrade villkor lönar sig inte om det inte finns några lediga jobb och inget behov av att anställa fler. Han pläderade för en ny a-kasseförsäkring då den nuvarande är uruselt, anpassad till industrijobb som den är och inte till det aktuella läget som beskrivits ovan. Det ska vara lätt att gå med, alla ska ha råd att vara med, sanktioner vid missbruk måste vara rimliga. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara en omställningsförsäkring som gör det möjligt att förbättra jobben – vi kommer aldrig att försvara dåliga jobb genom att hålla kvar folk i orimliga anställningar, som han sa. Arbetslöshetsförsäkringen är därmed en viktig del i den svenska modellens helhetssyn på arbetsmarknaden, den ska inte genom sin urholkning hjälpa till att pressa ner lönerna som de borgerliga vill. Men för att den svenska modellen ska bestå måste organisationsgraden öka, endast på så vis kan den fackliga parten bli tillräckligt stark vid löneförhandlingarna. Ingenstans där man frikopplat kassorna från facket har man kunnat behålla ett högt medlemskap, konstaterade han.

Anne-Marie Lindgren undrade om inte långstidsarbetslösheten var en "speciell typ av arbetslöshet" som måste behandlas för sig och kanske skyddas med en speciell försäkring vartill hon fick ett visst instämmande.

Diskussionen övergick därpå delvis i en allmän del om de borgerligas försvar för välfärdens kärna, varmed uppenbarligen menas verksamheterna vård-skola-omsorg, medan man vill satsa mindre på de sociala transfereringarna som är vad som verkligen har hållit Sverige fritt från fattigdom och alltför stor ojämlikhet. Försämrade sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring ytterligare kommer de som har råd att skaffa sig egna försäkringar – inkomstförsäkringar finns för redan, kollektivt genom fack och andra organisationer och enskilt – medan endast ett grundskydd blir kvar för dem som inte har råd. Detta är vad som sker om inkomstbortfallsprincipen urholkas ytterligare. Samtalet gick över till ungdomsarbetslösheten och faktum att endast 25 procent av de arbetslösa ungdomarna har a-kassa medan över 30 procent och snart ännu fler måste leva på socialbidrag. Samma sak gäller utlandsfödda, vilket innebär att systemet är kraftigt exkluderande. När de borgerliga fick makten skar de kraftigt ned på arbetsmarknadsutbildningen och komvux, nu har de återinfört en del av dessa åtgärder i liten skala eftersom arbetslösheten inte gått att minska genom hårdare krav – detta i frånvaron av jobb helt enkelt. Arbetsrörelsen står bakom socialförsäkringarna och en arbetsmarknadspolitisk verktygslåda, fastslog Häggström.

Kerstin Vinterhed